

ANNE FRANKOVÁ

DENÍK

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Úterý 6. června 1944

[...]

Zadní dům prožívá maximální vzrušení. Blíží se teď skutečně to dlouho a toužebně očekávané osvobození, o němž se už tolik mluvilo, které je však příliš krásné, příliš pohádkové, než aby mohlo být pravdivé? Daruje nám tento rok, rok 1944, vítězství? Dosud to nevíme, ale naděje v nás probouzí život, dodává nám odvalu, znovu nás posiluje. Neboť musíme statečně překonat mnohé úzkosti, strádání a utrpení. Jde nyní o to, abychom zůstali klidní a vytrvalí, raději zatneme nehty do masa, než abychom nahlas křičeli. Křičet utrpením můžou Francie, Rusko, Itálie a také Německo, ale my na to právo nemáme!

Kitty, nejkrásnější na invazi je pro mne pocit, že se blíží přátelé. Ti strašliví Němci nás tak dlouho deptali a nasazovali nám nůž na krk, že přátelé a záchrana jsou pro nás všechno. Nyní to už neplatí jen pro Židy, ale i pro Holanďany a pro celou okupovanou Evropu. Možná, říká Margot, budu moci v září nebo v říjnu zase chodit do školy!

Tvoje Anne M. Franková

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Jeden z posledních zápisů krátce před tím, než byli všichni obyvatelé domu 4. srpna 1944 zajati policií.

Anne píše do malého zápisníku, který viděla za výlohou obchodu a dostala od otce ke třináctým narozeninám, dopisy své smyšlené kamarádce Kitty. 12. června 1942 začala psát o tom, že je židovského původu a její rodina se brzy chystá uchýlit do bezpečného úkrytu, aby unikla koncentračnímu táboru.

Anne píše o svých spolužácích a o tom, kterému chlapci se líbí. Popisuje své záliby a oblíbená místa. Rodina Frankových se do zadního traktu továrny, který Anne detailně popsala, přestěhovala dříve, než bylo v plánu. Starší sestra Anne Margot dostala povolání do transportu, a tak opustili svůj byt a od 6. července se skrývali. Anne píše o tom, že do jejich plánu jsou zasvěceni 4 lidé „zvenčí“ (zaměstnanci otcovy firmy Victor Kugler, Johannes Kleiman, Miep Giesová, Bep Voskuijlová), o protizidovských zákonech a jak to v jejich novém domově vypadá. Od továrny je dělí otočná knihovna, o které vědí jen oni.

Na ostatní zahráli, že narychlo odjíždějí do Švýcarska. Ve skutečnosti však odešli (jízda MHD byla Židům zakázána) oblečení do několika vrstev oblečení, protože s kufry by byli nápadní, do úkrytu.

Další týden se do domu přestěhovali manželé van Pelsovi (v deníku van Daanovi) se synem Petrem. Od 16. listopadu 1942 se zde ukrýval i rodinný zubař Fritz Pfeffer (v knize Albert Düssel). Anne s nově příchozím sdílela pokoj a brzy zjistila, že ačkoli mu její rodiče umožnili přežít, schovává si jídlo sám pro sebe. Ani paní van Daanovou neměla příliš v lásce za to, že jí vyčítala, že je špatně vychovaná.

Anne popisuje, jaký má vztah s matkou. Vždy si lépe rozuměla s otcem, kterému říká „Pim“. Se sestrou Margot si byly blízké. Po počáteční nedůvěře k Petrovi van Daanovi se jejich vztah mění. Anne chodí do jeho pokoje o patro výš a dlouhé hodiny si povídají. Anne se bojí, že bude Margot žárlit, ale ta naopak svou sestru podporuje a je ráda, že našla spřízněnou duši.

Anne píše také o svých zálibách. Sbírá informace o filmech a hercích, miluje historii, sestavuje rodokmeny několika šlechtických rodů a ze všeho nejraději píše. Po válce by chtěla být spisovatelkou. Kromě toho se učí francouzštinu, těsnopis nebo algebru. Otevřeně hovoří o otázkách dospívání a sexu, které probírala s rodiči nebo později s Petrem.

Rodinu trápí téměř neustálý hlad, protože jídlo získávají za potravinové lístky. Továrna je několikrát vykradena, což její obyvatele děsí. Všichni jsou si vědomi nebezpečí, kterému vystavují „spojky“ se světem venku, a všichni se obávají prozrazení. V domě jsou zavedena pravidla týkající se splachování nebo otevírání oken, která všichni dodržují.

Poslední zápis je z 1. srpna 1944.

- **téma a motiv**

téma: konec skrývání

motivy: vítězství, osvobození, škola, radost

- **časoprostor**

prostor: Holandsko, nejprve byt Frankových, poté zadní trakt továrny, kde se Frankovi skrývali

čas: Anne si vedla deník od 5. července 1942 do 1. srpna 1944

- **kompoziční výstavba**

Kniha (deník) se skládá z jednotlivých zápisů řazených chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, autentický deník

- **vypravěč / lyrický subjekt**

ich-forma: vypravěčkou je autorka deníku Anne Franková

- **postavy**

Anne Franková – za týden oslaví patnácté narozeniny, dospívající dívka, která je právě teď zamilovaná do Petra, má plnou hlavu snů a přání, hrdinsky snáší pobyt v úkrytu, je sečtělá a na svůj věk cílevědomá

Otto Frank, „Pim“ – Annin otec, podporuje své dcery ve vzdělání, nekonfliktní typ

Margot Franková – Annina o tři roky starší sestra, po Kitty (deníku) Annin nejbližší člověk

Edith Franková – Annina matka, s dcerou mají rozporuplný vztah, často se dohadují

paní van Daanová – hádavá, stále ukřivděná žena, vnáší mezi skrývající rozbroje

pan van Daan – v ději nevýrazný, stojí v pozadí

Petr van Daan – sedmnáctiletý, zpočátku nevýrazný, asi v polovině deníku se s Annou sblíží a ukazuje se jako citlivý vnímavý inteligentní mladík

Adolf Düssel – zubař, kterého se rodiny rozhodly vzít k sobě do úkrytu, podle Anny se chová sobecky a roztahovačně

- **vyprávěcí způsoby**

pásmo vyprávěčky v ich-formě

- **typy promluv**

monolog vyprávěčky

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

řečnické otázky	<i>Blíží se teď skutečně to dlouho a toužebně očekávané osvobození, o němž se už tolik mluvilo, které je však příliš krásné, příliš pohádkové, než aby mohlo být pravdivé? Daruje nám tento rok, rok 1944, vítězství?</i>
věty zvolací	<i>Křičet utrpením můžou Francie, Rusko, Itálie a také Německo, ale my na to právo nemáme!, Možná, říká Margot, budu moci v září nebo v říjnu zase chodit do školy!</i>
hypokoristikon	<i>Kitty</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace	<i>zadní dům prožívá maximální vzrušení, Daruje nám tento rok, naděje v nás probouzí život, Křičet utrpením můžou Francie, Rusko, Itálie a také Německo</i>
hyperbola	<i>zatneme nehty do masa</i>
metonymie	<i>nasazovali nám nůž na krk</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

40. léta 20. století, v průběhu druhé světové války

Anne Franková (12. 6. 1929, Frankfurt nad Mohanem – březen 1945, Bergen-Belsen)

- celým jménem Annelies Marie Franková
- měla o tři roky starší sestru Margot, otec Otto Frank byl bankovní úředník židovského původu
- otcova i matčina rodina slavila jen větší židovské svátky
- rodina žila do r. 1933 ve Frankfurtu nad Mohanem v Německu, po zvolení Adolfa Hitlera říšským kancléřem prchli do Amsterdamu v Holandsku
- obě sestry se naučily holandsky a navštěvovaly školu typu Montessori
- otec v Holandsku založil firmy Opekta a Pectacon prodávající ovocný extrakt pektin, zaměstnanci firmy byli zároveň rodinní přátelé
- r. 1940 přepadli Němci Holandsko, byly zavedeny protižidovské zákony a sestry musely přestoupit na Židovské lyceum
- ke třináctým narozeninám dostala Anne zápisník, který se rozhodla využít jako deník. Psát začala 12. 6. 1942.
- 5. 7. 1942 dostala starší sestra Anny Margot povolání do transportu, druhý den se celá rodina přestěhovala do úkrytu v zadním traktu firmy Opekta v centru Amsterdamu
- okolí se domnívalo, že se rodina odstěhovala do Švýcarska
- k Annině rodině přibyla rodina van Daanových a zubař, celkem žilo v továrně 8 lidí
- Anna si během pobytu v úkrytu vedla deník, psala dopisy imaginární přítelkyni Kitty. (Tato verze deníku se nazývá verze A.) Na jaře 1944 slyšela v rozhlase, že se po válce budou shromažďovat dokumenty o utrpení nizozemských Židů, a tak začala deník přepracovávat k vydání. (Tato verze se nazývá verze B.)
- rodina žila v úkrytu do 4. 8. 1944 – byli zatčeni policií po telefonickém udání
- Annin deník našly ženy, které věděly o úkrytu a které rodině nosily potraviny
- Anne a ostatní byli posláni do tranzitního tábora ve Westerborku, odtud odjeli v září do Osvětimi
- v Osvětimi byla Anně provedena dezinfekce, oholena hlava a vytetováno identifikační číslo. Také zde onemocněla svrabem.
- Anne a Margot byly v říjnu poslány do Bergen-Belsenu, kde obě zemřely na tyfus během března 1945 (přesné datum není známo)
- druhou světovou válku přežil pouze Annin otec, který Annin deník přepracoval; propojil verzi A a B, některé pasáže vypustil. (Tato verze se nazývá verze C.)

Anne psala povídky, které chtěla později vydat. Nic z jejích literárních pokusů knižně nevyšlo.

- **literární / obecně kulturní kontext**

- zobrazení druhé světové války ve světové literatuře
- válečná próza s židovskou tematikou

Zobrazení druhé světové války a holocaustu ve světové literatuře:

Thomas Keneally (*1935)

- australský prozaik, dramatik, herec
- román *Schindlerova archa*: námět k filmu Schindlerův seznam, zpracování osudů Oskara Schindlera – válečného zbohatlíka, který chtěl zachránit tisícovku „svých Židů“.

William Styron (1925–2006)

- americký prozaik
- účastník bojů v Tichomoří ve druhé světové válce

- román *Sophiina volba*: příběh vypráví Sting, který se učí psát. Mluví o tom, jak poznal milenecký pár, Sophii a Nathana, na dovolené. Postupně odhaluje minulost obou. Polka Sophie líčí své dětství a mládí a také věznění v Osvětimi. Zde byla německým lékařem donucena vybrat si mezi svými dětmi Janem a Evou, které z nich bude odvezeno do likvidačního tábora.

Robert Merle (1908–2004)

- francouzský prozaik, dramatik, překladatel
- profesor anglické a americké literatury
- účastník bojů o Dunkerque ve druhé světové válce
- román *Smrt je mým řemeslem*: životní příběh Rudolfa Langa, který vstoupil do NSDAP. Jeho úkolem je vést koncentrační tábor v Osvětimi. Zde má za úkol se co nejefektivněji zbavovat Židů.

Židovská tematika v české literatuře:

Arnošt Lustig (1926–2011)

- prozaik, židovská tematika, prošel si koncentračními tábory
- Modlitba pro Kateřinu Horovitzovou*: psáno podle skutečné události z roku 1943 v Itálii. Tehdy byla skupina zajatých bohatých židovských podnikatelů s americkými pasy podvedena, ožebračena a potom dopravena do plynových komor.

Ota Pavel (1930–1973)

- prozaik a novinář, mládí prožil v Buštěhradu, kam se rodina z existenčních a rasových důvodů přestěhovala
- Smrt krásných srnců* – zachycuje soubor příběhů z autorova rodinného prostředí
- Jak jsem pokal ryby* – vydáno posmrtně, většina děje se týká rybaření; vypovídá o autorově vztahu k rybám, řekám a přírodě

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Sama Anne svému textu název nedala, dnes vychází pod názvem Deník Anny (Anne) Frankové.

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Tematika holocaustu je již neaktuální. Aktuální je poselství, které kniha nese – lidé by neměli podléhat fanatismu, neměli by odsuzovat jiné rasy, neměli by udávat apod.

- **pravděpodobný adresát:**

Čtenář se zájmem o problematiku druhé světové války a holocaustu. Kniha je také určena dospívajícím dívkám, které se s Annou dokážou ztotožnit.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Deník Anne Frankové vyšel poprvé roku 1947, v češtině roku 1956. Byl přeložen do 55 jazyků. Autorka se vydání nedočkala, zemřela v březnu 1945.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Kniha je předlohou mnoha her a filmů.

Americko-český film *Deník Anny Frankové* byl natočen r. 2001, režie se ujal Robert Dornhelm. Film je hodnocen jako zdařilý, od diváků na ČSFD získal 85 %.